

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

CİNSİYET FARKI ÜZERİNDEN MODERNİTE GELENEKSELLİK

Sözcük Sayısı: 3984

Kategori: 1

Araştırma Sorusu: Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi* adlı yapıtında modern-geleneksel çatışmasının figürler aracılığıyla toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden nasıl verildiğinin incelenmesi.

Mayıs 2025

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ	3
II. FİGÜRLER ÜZERİNDEN GELENEKSEL-MODERNİTE ÇATIŞMASI.....	5
II. A. KADIN VE ERKEK AÇISINDAN MODERNİTENİN YANSIMASI	5
II. B. MODERNİTE VE KADINLARIN TOPLUMDAKİ ROLÜ: SİBEL VE FÜSUN'UN KARŞILAŞTIRMASI.....	8
II. C. GELENEKSEL VE MODERN DEĞERLERİN ÇATIŞMASININ KARAKTERLERİN İÇSEL DÜNYASINDAKİ YANSIMALARI	11
III. SONUÇ.....	16
IV. KAYNAKÇA	18

I. GİRİŞ

Gelenekler, insanlık tarihinin başlangıcından beri toplumların en önemli ve en değerli parçalarından biri olarak kabul edilmektedir. İnsanlığın avlanma ve toplama dönemlerinden günümüz teknoloji ve modernite çağına kadar, gelenekler bireylere kimlik, kültür ve anlam duygusu sağlamıştır. Atalarımızdan bize kadar ulaşan bu değerler, toplumların yemek, müzik, sanat ve en önemlisi toplumsal normlarının şekillenmesinde büyük rol oynar. Bu değerler, bireylerin kimlik oluşturma süreçlerine katkıda bulunur ve bireylerin toplum içinde kendilerini ait hissetmelerini sağlar.

Modern dünyanın küreselleşen yapısı ve hızla değişen yaşam temposu, geleneklerin bazen geri kalmışlık ve "eski kafalılık" olarak algılanmasına neden olur. Buna rağmen, gelenekler toplumların tarihleri ve kültürleriyle olan bağlarını korumasına yardımcı olarak, geleceğin şekillendirilmesinde önemli bir referans noktası olmaya devam eder. Her toplumun kendine özgü gelenek ve görenekleri; coğrafi konum, dini inançlar ve sosyal normlar gibi faktörlerden etkilenir. Bu gelenekler, bireylerin çocukluklarından itibaren edindikleri değerler ve inançlar aracılığıyla topluma uyum sağlamalarına yardımcı olur ve bu süreçte kimliklerini oluşturmalarına katkıda bulunur.

Türkiye'de modernleşme Batı'ya özenme şeklinde algılanmış ve bu durum, geleneksel toplum yapının, değerlerin ve normların sarsılmasına neden olmuştur. Bu sarsıntı, toplumsal cinsiyet rollerinin de değişmesine ve çatışmalara yol açmıştır. Örneğin, geleneksel anlayışta evlenmeden önce bir kadının bir erkekle yakın teması yanlış ve günah olarak görülürken, modernleşme süreciyle birlikte bu davranışlar bireysel özgürlük ve modern birey olmanın bir göstergesi olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu değişim, toplumda kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve statüleri konusunda önemli dönüşümler yaratmıştır. Modernite, kadınların kamusal alanda daha

fazla yer almalarını teşvik ederken, geleneksel değerler kadının aile içindeki rolüne ve toplumsal düzen içindeki konumuna öncelik vermeye devam etmiştir.

Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi* adlı yapıtı, modern ve geleneksel değerler arasındaki bu çatışmayı, figürler üzerinden toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ele alır. Yapıtta, odak figür Kemal, toplumun modernleşme sürecini ve Batılılaşmayı benimsemiş, zengin ve yüksek sosyal statüye sahip bir ailenin üyesi olarak, toplumsal normlar ve kişisel tutkuları arasında kalır. Kemal'in nişanlısı Sibel, Batılılaşmış ve modern değerleri yansıtan bir kadın profili çizerken; Füsün, daha geleneksel değerlere bağlı, muhafazakâr bir çevrede yetişmiş bir kadındır. Bu iki kadın figürü, Kemal'in modern ve geleneksel değerler arasında sıkışmışlığını ve toplumsal cinsiyet rollerinin bu gerilim içindeki yerini anlamak için önemli bir perspektif sunmaktadır.

Sibel, Batı tarzı bir özgürlük ve modern kadın anlayışını temsil eder. Nişanlı bir kadın olarak, özgüvenli ve toplumsal onay görmüş bir ilişki sürdürürken, kendi cinsel özgürlüğünü ve bireyselliğini savunur. Sibel'in Kemal ile olan ilişkisi, toplumun modern kesimleri tarafından kabul görür ve onaylanır. Buna karşılık, Füsün'un hayatı ve ilişkisi, geleneksel değerlerin ve toplumsal ahlakın etkisi altındadır. Füsün, ailesi ve çevresi tarafından şekillendirilen normlar çerçevesinde hareket eder ve bu durum, Kemal'in onunla olan ilişkisinde suçluluk, pişmanlık ve toplumsal baskılar gibi duyguları deneyimlemesine neden olur. Bu dinamikler, yapıtta modern ve geleneksel değerlerin kadın-erkek ilişkileri üzerindeki yansımalarını ve toplumsal cinsiyet rollerinin bu çatışmalar içinde nasıl biçimlendiğini gözler önüne serer.

Geleneksel değerler, kadınların namus ve ahlak gibi kavramlar üzerinden değerlendirilmesini ön planda tutarken; modernite, bireysel özgürlük ve cinsel bağımsızlık gibi yeni anlayışları beraberinde getirir. Pamuk, Kemal'in Füsün ile olan ilişkisini, toplumun geleneksel değerlerinin bireysel arzular üzerindeki etkisini göstermek için kullanır. Füsün'un, evlenmeden önce bir birlikteliğin yanlış olduğuna dair inançları ve bu inançların Kemal üzerindeki yansımaları, geleneklerin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl şekillendirdiğini anlamak açısından önemlidir.

Buna karşın, Sibel ile olan ilişki, Kemal'in modern değerleri nasıl benimsediğini ve bu değerlerin, özellikle Batılılaşma sürecinde, toplumsal normları nasıl dönüştürdüğünü ortaya koyar.

Bu tezde Orhan Pamuk'un "Masumiyet Müzesi" adlı yapıtında modern ve geleneksel çatışmasının figürler aracılığıyla toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden nasıl işlendiği ele alınacaktır. Bu konu yazarın anlatım teknikleri ve olay örgüsü ile aktarılacak ve üç farklı başlık altında incelenecektir. Ulusal tez merkezinde bulunan tezlerde geleneksel ve modernite çatışması zaten konu edilmiştir fakat bu makalede ulusal tez merkezindekilerden farklı olarak geleneksel modernite çatışmasının toplumsal cinsiyet rollerinin üzerinde bulunan etkisi de incelenecektir.

Masumiyet Müzesi, modernleşme ile geleneksel değerlerin çatışmasını ve bu çatışmanın toplumsal cinsiyet rollerine etkisini derinlemesine incelemek için bir zemin sunmaktadır. Pamuk, yapıttaki karakterlerin eylemleri ve düşünceleri aracılığıyla modern ve geleneksel değerlerin, bireylerin kimlikleri ve toplumsal rolleri üzerindeki etkilerini yansıtır. Bu çatışma, sadece bireylerin içsel dünyalarında değil, aynı zamanda toplumsal yapının genelinde de kendini göstermektedir. Modernite, kadınların toplumsal alandaki konumunu ve söz hakkını artırırken; gelenekler, kadının aileye bağlılığını ve toplumsal düzen içindeki yerini ön planda tutar.

II. FİGÜRLER ÜZERİNDEN GELENEKSEL-MODERNİTE ÇATIŞMASI

II. A. KADIN VE ERKEK AÇISINDAN MODERNİTENİN YANSIMASI

Orhan Pamuk'un kaleme aldığı "Masumiyet Müzesi" isimli yapıtın geçtiği dönemin İstanbul'unda toplum ve özellikle toplumun erkekleri moderniteyi çok yüzeysel algılayıp ona göre yorumlamaktadırlar. Yapıtta yer alan Mehmet figürünün bakış açısı üzerinden örneklenecek olursa, figür moderniteyi özgürlük ve kadın-erkek eşitliği gibi kavramlarla yorumlamak yerine sadece duyduğu hikayelerden yola çıkarak "cinsel özgürlük" olarak ele almaktadır ancak bu özgürlüğü kendi lehine istemektedir ve kadınların yaşayabileceği problemleri göz önünde bulundurmamaktadır.

Mehmet, iyi herhangi bir kızla artık derin bir aşk yaşayamayacağını hissediyor olmalı. Bundan telaşlı. O da korkutmasaydı kızları... Kızlar haklı... Yattığı adam kızla evlenmezse? Adı çıkar, ortada kalırsa kız ne yapacak? Mehmet de Avrupa'daki cinsel özgürlük hikâyelerini ağzı sulanarak dinlemiş olmasaydı, modernlik, uygarlık diye evlenmeden önce kızla sevişmeyi büyük ihtimal kafasına hiç takmayacaktı (Pamuk, 2008, s. 115).

Verilen bu alıntıda odak figür Kemal'in bir arkadaşı olan Mehmet figürü bir kızla herhangi bir "aşk" yaşayamayacağını düşünmektedir bunun sebebi de modernitenin yanında getirdiği yüzeysel "cesur" kadın anlayışının Mehmet figürünün kafasındaki geleneksel değerleri ile çatışmakta olmasıdır. Bir yandan moderniteyi kabul etmek isteyen Mehmet figürü birliktelik yaşadığı kadının yargılanmasından korkmaktadır. Bu da Mehmet figürünün aklında modernitenin sadece erkeklerin "cinsel özgürlük" kavramını yaşayabileceğini düşünmekte olduğunu göstermektedir. Verilen bu alıntıda modernitenin kadın ve erkeklere getirdiği değerlerin yansıması görülebilmektedir. Kadınların hala bir erkekle beraberlik yaşadktan sonra ortada kalmaktan korkmaları onların hala "modernleşen" toplumda bir erkeğe bağlı kaldığını ve sadece erkeklerin bu özgürlüğü deneyimleyebildiğini göstermektedir. Aynı zamanda Mehmet figürünün duyduğu hikayelerden sadece cinselliğe odaklanması yapıtın geçtiği dönemdeki erkeklerin modernite kavramını sadece cinsellik olarak yorumladığını ve modernite kavramını asıl anlamından çok uzakta olduklarını yansıtmaktadır. Bununla birlikte "iyi herhangi bir kız" olarak anılan kadınların evlenmeden önce bir erkekle yakın ilişkiye girmesi onların "iyi herhangi bir kız" olarak anılmasını engellemektedir. Bu da okura modern olarak gözüken erkeklerin bile kafasında geleneksel değerlerin yer edindiğini ve içinde çatıştığını göstermektedir. Mehmet figürünün Avrupa'da anlatılan hikayeleri "ağzı sulanarak" dinlemesi ise Mehmet'in modernleşmek istese de bunu sadece kendi çıkarları için istediğini göstermektedir. Kemal'in bilinç akışı üzerinden yansıtılan Mehmet'in fikirleri, yapıtın geçtiği dönemin İstanbul'undaki erkek bireylerin moderniteden sadece kendi çıkarları için etkilendikleri izlenimini oluşturmaktadır. Bu alıntı aynı zamanda kadınların modernleşen İstanbul uzamında hala erkeklere kıyasla daha büyük toplumsal risklere ve sorumluluklara sahip olduğunu

vurgulamaktadır. Mehmet gibi erkekler geleneksel değerlerinde kadınların birlikteliklerini kontrol altında tutmayı gördükleri için bir kadın evlenmeden önce “özgür” bir şekilde birliktelik yaşadıkları zaman kadına olan saygılarını kaybediyorlar. Buna karşın aynı erkekler modernlik adı altında bu “özgürlük” kavramını kendi çıkarları için kullanmak istemektedirler.

Fusun’un kocası olarak verilen Feridun figürü Masumiyet Müzesi adlı yapıtta modernleşme sürecinde modernite ve geleneksellik arasında kalmış figürlerden biri olarak okura sunulmaktadır. Fusun’un sinema sektörü başta olmak üzere kendisini gözler önüne seren bir mesleğe atılmasına izin vermezken, kendisi bu sektörde yer alarak erkeklerin çift standartlı modernite anlayışını temsil etmektedir. Feridun’un Fusuna yönelik korumacı yaklaşımı aslında onun geleneksel kökünden gelen ataerkil sahiplenme hissini bir yansımasıdır. “Bir gün bir filmde oynamaya karar verdiğinde Fusun’un önüne en çok Feridun çıkıyordu” (s. 365). cümlesinde kullanılan ve Kemal’in düşüncesinden geçmişte Feridun’un söyledikleri yansıtılarak okuyucuya aktarılan konulma aracılığıyla yazar, Feridun’un ataerkil sahiplenme refleksinin Fusun’un üzerindeki baskısını yansıtmıştır. Orhan Pamuk, Feridun figürünü tek bir mutlak gerçek üzerinden anlatmak yerine öznel anlatımlara yer vererek onu mutlak bir “kötü” gibi yansıtmak yerine geleneksel normlara uygun hareket eden bir figür çizerek geleneksel-modernite çatışmasını anlamsal belirsizlik tekniğine gönderme yaparak kasıtlı veya kasıtsız belirsizlik teknikleriyle okuyucunun yorumuna bırakmıştır. Feridun’un toplum tarafından modern olarak görülen sinema sektörüne olan yakınlığı onun modern bir erkek olduğunu göstermez; aksine modern kisvesi altında geleneksel normlarla şekillenmiş bir figürü yapının yapı ögesi bağlamında karşıtlıkları bir arada göstermek amacıyla verir. Postmodern yapıtlarda sıkça görülen belirsizlik kavramı toplumsal cinsiyet rollerinin yazar tarafından kurgulanan figürler üzerinden yalnızca bireysel tercihlerle değil, toplumsal normlarla da şekillendiğini yansıtmak amacıyla kullanılmıştır ve figürlerin üstü kapalı da olsa çelişik davranışlarıyla somutlaştırılmıştır.

Yapıtta geçen bu satırlar modernleşme sürecinde erkeklerin “modernite” ve “geleneksel” değerleri arasında yaşadıkları çelişkiyi ve kadına yükledikleri sorumluluk, beklenti gibi kavramları gözler önüne sermektedir. Pamuk, yapıtın geçtiği dönemdeki erkeklerin modernitenin getirdiği kavramları ve değerleri seçici bir şekilde yorumlamasını yansıtmak için bu satırları kullanmıştır.

II. B. MODERNİTE VE KADINLARIN TOPLUMDAKİ ROLÜ: SİBEL VE FÜSUN'UN KARŞILAŞTIRMASI

Orhan Pamuk’un kaleme aldığı “Masumiyet Müzesi” isimli yapıtaki Sibel figürü zengin bir aileden gelen ve Avrupa görmüş hatta orada okumuş olan, modernliği temsil eden bir karakter olarak okura verilmiştir. “Batılılaşmış zengin ailelerinin, Avrupa görmüş seçkin kızları o yıllarda ilk defa tek tük bu “bekaret” tabusunu kırmaya, evlenmeden önce sevgilileriyle yatmaya başlamışlardı. Sibel de bazan bu “cesur” kızlardan biri olmakla övünürdü” (s. 18). “Masumiyet Müzesi” adlı roman 1974-2000 yılları arasında modernleşen İstanbul’da geçtiği göz önünde bulundurulduğunda, Sibel karakteri özgürlük, toplumsal normların sorgulanması ve modernite temaları etrafında şekillenmiş bir figür olarak okura yansıtılmaktadır. Bu dönemin Türkiye geleneklerinde evlilik öncesi bireyin sevgilisiyle yakın bir temasa geçmesi, özellikle kadın tarafından bir tabu olarak görülmektedir. Sibel karakterinin bu düşünceyi kırması ve odak figür olan Kemal ile evlenmeden önce birlikte olması, Sibel figürünü modern ve Batılılaşmış, toplumsal normların ötesinde olan bir birey olarak yansıtılmasında yardımcı olmuştur. Bekaret kavramının bu kadar erken ve evlenmeden önce kırılması, romanın geçtiği dönemde bir cesaret göstergesi olarak verilmiştir. Sibel figürünün bu durum hoşuna gitmesi hatta bu durumla övünmesi o dönemde herkesin benzemek istediği Batı kültürü ve modernlik kavramını sadece benimsemiş değil, gururla bu kesimi temsil ettiğini yansıtmaktadır. Bununla birlikte romanda “bekaret tabusu” olarak sunulan izlenimi kıran kızların hakkında “Batılılaşmış zengin ailelerinin seçkin kızları” olarak tasvir edilmesi bu durumun sadece Batılılaşmış/modern kızlar tarafından yapıldığını ve Sibel’in de bu kızlardan biri olduğunu temsil etmektedir. Romanda, kadınların

bekareti sadece bir bireysel tercih değil aynı zamanda modernleşme ve Batılılaşma sürecinde bir statü göstergesi olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, romanda anlatıcının okura romanın geçtiği dönemde kadınların bekaretinin önemini ve anlamını anlattığı bölümde yer alan “...iyi eğitilmiş genç kadınlar, bu hareketlerini onlara duydukları güvenden çok, töreye aldırış etmeyecek kadar modernleşmiş ve özgür olmakla açıklamaktan hoşlanırlardı” (s. 63). alıntısı, bu davranışın toplumsal statü ve kimlik oluşumunda araçsallaştırıldığını odak figür aracılığıyla aktarmaktadır. Romanda bir kadının bekareti o bireyin modernliğini ve Batılılığını temsil etmek için kullanılmış ve birçok kez tekrar edilerek vurgulanmıştır. Bekaretini evlenmeden önce kaybeden kadınlar ise modernite ve Batılılaşmış kadın kesimi olarak okura yansıtılmıştır. Bunun ışığında Sibel, bu modernleşme sürecini temsil eden bir tip olarak kullanılmıştır. Romanın çoğu yerinde Sibel’in bireysel özgürlüğü, toplumsal ve sınıfsal ayrıcalıklarının bir sonucu olarak görülürken, aynı zamanda bu özgürlüğün sınırlı ve seçkin bir zümreye ait olduğu da vurgulanmaktadır.

Sibel’in yansıttığı modern kadın kesimine zıt olarak ise Orhan Pamuk kitabında Füsün figürünü geleneksel kesimi yansıtmak için kullanmıştır. Füsün figürü Türk gelenek ve göreneklerine sahip çıkan, “modernleşmemiş” bir aileden gelen bir figür olarak okura kurgulanmıştır. Füsün, yapıt boyunca kadına atanmış olan toplumsal normların baskısı altında kalan bir figürü yansıtmaktadır. Kemal’in Füsün aracılığıyla geleneksel ailelerin düşüncelerini aktardığı “bekaret tabusu” hoş karşılanmamakta hatta bir leke olarak tanımlanmaktadır.

Burada 'başına gelenler' ile kastedilenin Füsün'un bana duyduğu aşktan, üniversite sınavının kötü geçmesinden çok, evlenmeden önce benimle yatması olduğunu, bakışlarıyla bana şüpheye yer bırakmayacak şekilde ve biraz da cezalandırma zevkiyle hissettirdi. Füsün, birisiyle evlenirse bu lekeden kurtulacaktı ve ben de bu durumdan tabii sorumluydum (s. 262)!

Romanda Füsün figürü odak figür olan Kemal ile evlenmeden önce bir birliktelik yaşamaktadır ve bu birliktelik geleneksel ailelerden onay almamaktadır. Füsün figürünün sınav senesi olmasına rağmen ve odak figür Kemal’e olan aşkıdan kaynaklı hayatının gidişatını belirleyecek olan sınavının kötü geçmesinden çok, ailesi Kemal ile olan birlikteliğine odaklanmıştır. Sınavının kötü

geçmesine rağmen Füsün figürünün ailesinin Kemal ile olan birlikteliğine odaklanması ve hatta bu olaya kötü bir olay olarak bakılıp “başına gelenler” diye anılması geleneksel aile yapısında kadına yüklenen anlamı temsil etmektedir. Bir kadının akademik başarısı ve belki de iş hayatından ön planda tutulan birliktelik ve evlenme kavramları romanın geçtiği dönemlerde kadına yüklenen “ev hanımı” gibi rollerin daha ön planda tutulduğunu ve bir kadının kariyerine verilmeyen önemi yansıtmaktadır. Füsün figürünün de verilen alıntıda yaşamış olduğu benzer durum okura Füsün’un bu toplumsal yargılara tabii tutulduğunu yani geleneksel (modernleşmemiş) kesimi yansıttığını göstermektedir. Bununla birlikte Füsün figürünün yaşamış olduğu bu duruma bir “leke” olarak ifade edilmesi bu durumun toplumdan kabul görmediğini ve bunu yaşayanların toplumdan dışlandığını işaret etmektedir. Aynı zamanda, Füsün figürünün bu lekeden kurtulup toplumdan kabul görmek için biriyle evlenmesinin gerekmesi yapının geçtiği dönemdeki kadınların toplumdan kabul almak için hep bir erkeğe bağlı olduğunu göstermektedir. Füsün figürünün ise bu durumları yaşayıp bu damgalarla anılması okura Füsün’un geleneksel kadın normlarına ve rollerini yansıtan bir figür olarak aktarılmaktadır. Füsün figürü sadece toplumun kadına olan baskısını değil aynı zamanda geleneksel ailenin kadına olan baskısını da temsil etmektedir.

Bunun bir rastlantı olduğu hissini vererek (nereye oturacağını annesine sormuştu) Füsün sofrada karşıma oturdu; ama gözlerini benden kaçırıyordu. Bu ilk dakikalarda, benimle ilgilenmediğini düşünecek kadar şaşkındım. Ben de onunla ilgilenmez gözükmeye çalışıyor, fakir akrabasına evlilik hediyesi veren ve kafası çok daha önemli şeylerle meşgul, iyi niyetli bir zengin gibi davranmak istiyordum (s. 223).

Geriye dönüşlerle verilen alıntıda Füsün’un annesine nereye oturacağını sorması ve daha önce birliktelik yaşadığı odak figür Kemal’i tanımıyormuş gibi yapması hatta gözlerini ondan kaçırması Füsün’un ailesi tarafından maruz kaldığı baskıyı simgesel olarak göstermektedir. Füsün figürünün üzerindeki bu toplum baskısı ve aile baskısı aynı zamanda bunun yanında gelen toplumsal geleneksel normları Füsün figürünü aile içinde sıkışmışlığa ve toplum içerisinde

yaşadığı ilişki ve daha önce katılmış olduğu güzellik yarışmasından kaynaklı olarak onu kabul göremezliğe sürüklemiştir. Pamuk, Füsün figürü aracılığıyla geleneksel aile kültüründe kadınların üzerindeki baskıyı ve kontrolü okura göstermektedir. Füsün'un yaşamı erkekler tarafından yüklenen rollerin üzerinden şekillenmektedir ve hayalleri bastırılmaktadır. Onun evliliği aşk ya da kişisel tercihtense, namusunu koruma aracı olarak görülmektedir. Toplumsal baskılar, Füsün'un bireysel özgürlüğünü kısıtlamaktadır. Böylece, Füsün geleneksel aile kültürünün kadını soktuğu kalıbı ve modernleşme sürecine rağmen geleneksel değerlerinin baskınlığını temsil eden bir aracı figür haline getirmektedir.

Yapıtta verilen iki zıt Sibel ve Füsün figürü benzer durumları yaşamış olsalar da aileden ve toplumdan farklı tepki görmektedirler. Füsün figürünün yaşadıkları üzerinde bir leke olarak görülürken Sibel'in yaşadıkları ise modernlik ve "Batılılaşmak" olarak yorumlanmaktadır. Benzer durumlar olmasına rağmen toplum ve aileleri tarafından verilen bu tepki bu iki figürün toplumun farklı kesimlerini temsil ettiklerini okura yansıtmaktadır. Aynı zamanda Füsün figürünün Sibel figürü aksine ailesinden de baskı görmesi modern ve geleneksel aile yapılarındaki farkı ve kadının bireylerin bu aile yapısındaki yerini göstermektedir. Orhan Pamuk, toplumun farklı kesimlerinden gelen Füsün ve Sibel figürü aralarındaki bu tezatlık aracılığıyla modern ve geleneksel normların arasındaki farkı ve çatışmayı okurun gözleri önüne sermiştir.

II. C. GELENEKSEL VE MODERN DEĞERLERİN ÇATIŞMASININ KARAKTERLERİN İÇSEL DÜNYASINDAKİ YANSIMALARI

Orhan Pamuk'un "Masumiyet Müzesi" adlı yapıtının odak figürü olan Kemal yapıtın geçtiği dönemdeki İstanbul'da "Batılılaşmış" ve zengin kesime mensup olan bir figürdür. Kemal, moderniteyi içselleştirmek istese de kökü geleneksel değerlerle şekillenmiş bir figürdür. İçindeki bu çatışma özellikle Batı'da kendini konumlandırırken daha da belirginleşmektedir. "Bir akşam Hötél du Nord'un barında kendi kendime içerek çevremdeki yabancılara bakarken, yurtdışına çıkmış (ve biraz eğitim almış ve biraz varlıklı) her Türk gibi bu Avrupalıların benim hakkımda,

hatta bizler hakkında ne düşündüklerini, düşünebileceklerini hayal ederken yakaladım kendimi." (s. 463) Kemal figürünün Avrupalılar tarafından kendisi hakkında nasıl düşünüldüğünü merak etmesi ve bu konu hakkında düşünmesi onun kimliğiyle duyduğu huzursuzluğu temsil etmektedir. Verilen bu alıntıda Kemal Batılılaşmanın sadece marka kıyafetler ve eğitimle değil, bireyin iç dünyasında da bir dönüşüm gerektirdiğini fark etmektedir. Kökü geleneksel değerlerle şekillendiği için bu dönüşümü gerçekleştiremeyen Kemal figürü, kendini Avrupalıların gözünden değerlendirme ihtiyacı duymaktadır. Kemal'in Füsün ve Sibel arasında kalması da onun modern ve geleneksel değerler arasında sıkışmışlığını göstermektedir. Sibel, eğitim görmüş ve modern kesimi temsil eden bir figür olarak okura verilmiştir. Kemal'in Sibel ile olan ilişkisi onun modern tarafını yansıtmaktadır. Füsün ise geleneksel değerlerle yetişmiş ve geleneksel toplumsal normlara uyan bir kadın profili olarak verilmiştir. Kemal'in Füsün ile olan birlikteliği ise onu geleneksel bağlarından kopamadığını ve kökünün geleneksel değerlerden geldiğini gözler önüne sunmaktadır. Kemal'in bu iki figür arasında kalması hatta evliliğini iptal ederek Füsün'u seçmesi aşk kavramında moderniteye yakın olmak istese de geleneksel normlardan tamamen kurtulamadığını işaret etmektedir. Kemal'in kendinin dışardan nasıl gözüktüğünü düşünmesi ve bunu fark etmeden yapması kendi kimliğini istemese de sorguladığını göstermektedir çünkü o ne tam anlamıyla Batılı olabilmıştır ne de tam anlamıyla geleneksel biri olabilmıştır. Kemal'in bu arada kalmışlığı onun iç dünyasındaki huzursuzluğunun ve roman boyunca süregelen yalnızlık hissinin ana sebeplerinden biri olduğunu okurun gözlerinin önüne sermektedir. Kemal, kendisi hakkında nasıl düşünüldüğünü sorgularken kendisi hakkında "her Türk gibi" tabirini kullanmaktadır. Kendini bu şekilde yorumlaması aslında onun yaşamış olduğu geleneksel ve modern değerler arasındaki sıkışmışlığını ve aradığını o dönemin İstanbul'unda yaşayan tek kişi olmadığını, onun gibi bir sürü insanın da yaşadığına parmak basmaktadır. Aynı zamanda "biz" diye de tabir etmesi geleneksel ve modernite kavramlarının yol açtığı içsel yalnızlığından da kaçma çabasını vurgulamaktadır. Orhan Pamuk Kemal figürünü yapıtta geleneksel ve

modernite çatışmasının bireyin iç dünyasında sürüklediği yalnızlık ve sıkışmışlığı ve bununla birlikte bireyin kimliğini sorgulattığını okura yansıtmak için bir aracı figür olarak kullanmıştır.

Yapıtta Kemal'in yaşadığı ve modernite-geleneksel çatışmasının yol açtığı kimlik sorgulayışının aksine bir durum yaşayan figürlerden biri ise Füsun'dur. Füsun daha önce de bahsedildiği gibi aslında gelenekselliği temsil eden ve geleneksel normlarla yetişmiş bir kadın figürüdür. Bu da aynı Kemal gibi Füsun'un da kökünün geleneksellikten geldiğini yansıtmaktadır. Füsun'un Kemal ile olan birlikteliğinden sonra "Ben aslında cesur ve modern değilim!" demesi de onun kökünden ayrılmak istemediğini göstermektedir. Füsun figürünün Kemal'e karşı bunu demesi onun geleneksel değerler tarafından şekillenen bir figür olduğunu işaret etmektedir. Aynı zamanda bu cümleyi kullanması Füsun'un iç dünyasındaki geleneksel değerlerinin baskısı altında olduğunu ve onlarla şekillendiğini göstermektedir. "Modern" olmadığını baskılayarak söylemesi kimliğinden emin olduğunu ve geleneksel olan ailesinden gördüğü gibi moderniteyi reddettiğini göstermektedir. Kadına yüklenen "namus" anlamını içten benimsemiş biri olan Füsun'un bu değeri kırıp Kemal ile birliktelik yaşamasına rağmen kullandığı bu cümleyle geleneksel normların ona yüklediği kavramları hala içinde benimsemiş ve yaşatan biri olduğunu yansıtmaktadır. Füsun figürünün aslında kendinin "cesur" olmadığını söylemesi de toplumun kadınlara yüklediği "modern kadın" kavramıyla eşleşmediğini yansıtmaktadır. Yapıtta "modern kadın" kavramı birlikteliğe açık olan ve toplumdan kabul almasa da cesur bir şekilde kendi iç dünyasında bu konu hakkında rahat olan, kimliği net bireyler olarak yansıtılmıştır. Füsun figürünün "cesur" olmadığını vurgulayarak odak figür Kemal'e söylemesi geleneksel normların bireyin iç dünyasında oluşturduğu baskısını ve Füsun figürünün "modernliği" benimsemediğini yansıtmaktadır. Geleneksel kadınların toplumda kabul görmesi ailesi, kocası ve topluma bağlıdır. Modernite de ise tam tersi olarak özgürlükle alakalıdır. Füsun figürünün cesur olamaması aynı zamanda modernite değerlerinin ona yüklediği sorumlulukların ağır olduğunu göstermektedir. Füsun figürünün "cesur" ve "modern" kavramlarına bu kadar karşı

çıkması geleneksel ve modernite çatışmasını iç dünyasında yaşadığını göstermektedir. hâlâ aile baskısına ve iç dünyasında da geleneksel değerlerinin baskısı altında olmasından kaynaklı olarak Füsun figürü modernliği benimseyememiştir. Bunun yanında, Füsun geleneksel normların yarattığı etkiyle kadercı bir tavır sergileyen aynı zamanda da pasif bir direniş içinde olan bir kadın figürüdür. Füsun'un içsel dünyasında modernleşmek istemesi fakat geleneksel normlarla baskı altında kalması içinde sürekli bir çatışmaya yol açmaktadır. Füsun, toplumsal baskılara doğrudan isyan etmeyerek sessizliğiyle bir tür pasif direniş göstermektedir. Sinema oyuncusu isteğinin ailesi ve kocası Feridun tarafından bastırılması onun hayallerinin nasıl sınırlandırıldığını göstermektedir. Kemal'in desteğine rağmen Feridun'un Füsun'u sinemadan uzak tutması Füsun'un üstündeki erkek kontrolünü simgelemektedir. Füsun'un ise bu duruma itiraz etmemesi fakat bakışlarıyla ve beden diliyle dışa vurması onun pasif direnişinin göstergesidir. Füsun'un araba kullanmayı öğrenme süreci de onun direnişine bir temsil olarak kullanılmıştır. Ehliyet alma konusunda çok ısrarcı olması ve istekli olması onun moderniteye attığı adımı yansıtmaktadır ancak Füsun'un bu sürecinde erkekler tarafından baskıya uğraması ve önyargılara maruz kalması onun kadın kimliği nedeniyle sınırlandırıldığını simgelemektedir. "Ben ehliyetimi rüşvet vermeden alacağım Kemal, sakın buna karışma" (s.409) Füsun Kemal'e karşı kullandığı bu cümlesiyle toplumun baskılı sistemine karşı duruşunu göstermektedir. Sibel figürü ise bireylerin iç dünyasındaki modernite ve geleneksel çatışmayı fark eden ve buna baş kaldıran tek figürdür. "Eğer modernsek, Avrupalıysak bu önemli bir şey değildir... Yok geleneğe bağlıysak ve bir kızın bakire olması senin de önem verdiğin ve herkesin de saygı göstermesini istediği değerli bir şeyse... O zaman bu konuda herkese eşit davranmalısın" (s. 209)! Sibel figürünün bu sözleri toplumun ve Kemal figürünün özünde geleneksel değerlerden kopmadığını açık bir şekilde eleştirdiğini yansıtmaktadır. Aynı zamanda bu sözü toplumun kadına ve erkeğe uyguladığı çifte standardı kadın-erkek figürleri aracılığıyla somutlar. Bunu vurgulayarak söylemesi de Sibel'in bu durumdan bıktığını ve artık başkaldırdığını göstermektedir. Sibel'in bu

tepkisi modernleşen toplumda kadınların hala geleneksel normlarla yorumlanmasına karşı olan isyanını okurun gözlerinin önüne sermektedir. Sibel’in birlikteliği modern olarak yorumlanırken Füsun’un birlikteliğini “namus” kavramıyla eşleştirilmesi ise toplumun modern-geleneksel kutupluluğunda kadın-kadın figürleri arasındaki çifte standardın somutlamasıdır. Sibel bu değişikle Kemal figürüne bu adaletsiz ve iki yüzlü algısından kurtulması gerektiğini söylemekte ve “eğer modernsen” gibi bir yaklaşımla adeta meydan okumaktadır. Bu alıntı aynı zamanda Kemal figürünün iç dünyasındaki geleneksel ve modernite çatışmasını ve geleneksel algılardan kurtulamadığını yansıtmaktadır. Sibel figürünün bu şekilde isyan etmesi ise kendi iç dünyasında toplumun kadına modernite adı altında uyguladığı baskıdan bıktığını okura yansıtmaktadır. Toplumun kadın üzerindeki baskısı toplumdaki kadın kimliğinin oluşturulmasında büyük bir rol oynamaktadır. Modern bir kadın olarak yansıtılan Sibel figürünün toplumun modernitenin yüzeysel anlaşılmasından bıktığını yansıtan bu isyanı onun artık gerçekten özgür bir kadın olarak ve aileye ya da kocasına bağlı olmayana modern bir yaşam sürmek istediğini vurgulamaktadır. Kendi iç dünyasından toplumun yüzeysel modernite algısından bıkan Sibel figürünün Kemal’e isyanı ile yaşadığı bu hisler okura yansıtılmaktadır.

Orhan Pamuk’un “Masumiyet Müzesi” romanında kullandığı leitmotiv tekniği, gelenekselliğe bağlı değerlerle modernite çatışmasını okura yansıtır. Bu bağlamda yapıtta geçen eşyalar, bireysel bellekle toplumsal dönüşümler arasındaki bağı kurar. “Masumiyet Müzemi gezenler orada sergilediğim eşyalara, düğmelere, bardaklara, Füsun’un taraklarına ve eski fotoğraflara şimdi karşılarında var olan şeyler gibi değil, benim hatıralarım gibi bakmalıdırlar” (s. 395) ifadesinde Kemal’in Füsun’a ait eşyaları biriktirmesi karakterin geçmişe takılmasını ve buna bağlı bir modernite eleştirisini okura aktarır. Bunun dışında Füsun’un sigara kullanımı ve araba sürme hevesi karakterin özgürleşme çabasını simgeler. Bu durumda Füsun’un, kararlarına karışan Kemal karakterine tepkisi kendi yolunu çizmeye çalıştığının göstergesidir ancak toplumun norm ve değerlerinin karakter üzerindeki baskıları nedeniyle bu çabalar kesintiye

uğrar. Araba kullanma arzusunun yanındaki sigara içme sahneleri Füsün'un bastırılmış isteklerini ve yaşadığı içsel çatışmaları simgeler niteliktedir. Roman akışı boyunca tekrar eden bu imgeler, Füsün karakterinin yalnızca birey olarak değil, toplumsal olarak da bir dönüşüm simgesi olduğunu okura sunmaktadır. Yapıttaki eşyalar aracılığıyla leitmotiv kullanımı, karakterlerin yaşadığı içsel çatışmaları derinlemesine ve modernleşme-geleneksel yapı arasındaki gerilimi vurgulamak amacıyla kullanılmıştır.

Toplumun modernite-geleneksel anlayışı ve bireylere olan baskısı herkes için aynı olsa da her figürün iç dünyasına farklı bir şekilde yansımıştır. Özellikle Kemal, Sibel ve Füsün'un bakış açılarından aktarılmıştır.

III. SONUÇ

2006 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan Orhan Pamuk'un yazdığı "Masumiyet Müzesi" isimli romanı "aşk" romanı altında içinde gibi birçok eleştirel kavramı bulundurmaktadır. Bir klasik olmayı hedefleyerek yazılmış olan "Masumiyet Müzesi" hem modern bir dönem romanı hem de bir post modern romandır (Zariç, 2014, s. 71). "Geleneksel ve modernite çatışması" bu kavramlardan en çarpıcı olanlarından. Orhan Pamuk verilen bu izleği aşk merkezinde ahlak, namus, toplum, birliktelik ve batıllık gibi kavramlar üzerinden figürlerin bakış açılarıyla yansıtmıştır. Yazarın bu kavrama bu kadar odaklanması Türk toplumunun modernite kavramının yanlış anlaşıldığını ve "gibi yapmakla" modern olunmayacağını okurun gözlerinin önüne sermek hedef alınmıştır.

Figürler üzerinden yönetilen eleştirinin aktarılmasında uzam olarak İstanbul kullanılmıştır ve iki anlatıcı üzerinden roman ilerlemiştir. Romanın ilk anlatıcısı yapıtın odak figürü Kemal'dir ve bunu kahraman (ben) bakış açısıyla aktarılmıştır. Kitabın ilerleyen kısımlarında Kemal yazma işini kitabın gerçekten de yazarı olan Orhan Pamuk'a üstkurmaca ile bırakmıştır. Orhan Pamuk gerçeklik hissi yaratmaya çalışırken post modern tekniği olan üstkurmaca ile okura yapıtın

kurgusal olduğunu sezdirmiştir. “Masumiyet Müzesi” adlı roman içinde birçok simgeler ve temsiller barındırmaktadır. Füsun ve Sibel figürleri ise bu simgelerden bazılarına örnek olarak gösterilebilir. Füsun figürü Çukurcuma semtinde geleneksel değerlerin sürdürüldüğü bir yerden gelen ve gelenekselliği temsil eden bir figür olarak kullanılmıştır. Sibel figürü ise zengin ve sosyete bir aileden biri olarak modernliği temsil etmek için kullanılan biri aracı figürdür. Yazar Doğu-Batı izleğini yansıtırken uzamlardan yararlanmıştır (Cengiz, 2010, s. 85). Buna örnek olarak Sibel figürünün sosyete olan Nişantaşı’nda oturması ve Füsun figürünün de Çukurcuma isimli semtte hayatını sürdürmesi verilebilmektedir.

Bu tezde de figürlerin iç dünyası ve bakış açıları çözümlenerek romanın geçtiği dönemin İstanbul’undaki modernite-geleneksel çatışmasının ortaya konulması hedeflenmiştir. Çözümlemeler sonucunda yapıtın geçtiği dönemde modernitenin toplum tarafından yüzeysel algılandığı ve kadınların üzerine çok fazla sorumluluk ve “namus” gibi anlamlar yüklendiği göze çarpmıştır. Bu izleğin aktarılmasında yazarın sözcük tercihleri, kullandığı simgele, temsiller ve diyaloglar dikkat çekmiştir.

Sonuç olarak, yapıtta kullanılan figürlerin toplumun modernite-geleneksel anlayışını aktarılmasındaki işlevleri, İstanbul ile yansıtılan kent uzamında toplumun kadına yüklediği anlamlar, “namus” kavramı ve ailesel yapıyı okuyucuya dolaylı bir şekilde aktarmaktadır.

IV. KAYNAKÇA

Cengiz, S. (2010). *Orhan Pamuk'un Romanlarında Doğu-Batı İkilemi*.
Dergipark. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/640120>

Pamuk, O. (2008). *Masumiyet Müzesi*. Yapı Kredi Yayınları.

Zariç, M. (2014). Postmodernist Yapısal Eleştiri Bağlamında Orhan Pamuk' ...
Dergipark. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/313403>